

Rudolf Steiner

Otčenáš

O čem bych dnes chtěl hovořit, souvisí s otázkou, jakým způsobem nám ukazují náboženská vyznání na zcela určitých případech svůj duchovně-vědecký nebo, řekněme, skrytý podklad?

Chtěl bych vám dnes vyprávět sice o malé, ale zato nesmírně důležité části kapitoly o skrytém podkladu náboženství. Při tom uvidíte, že půjde o skutečnost, která je známa všem, byť i nejprostším lidem naší kultury. Je to skutečnost duchovní, skrývající v sobě nejhlubší esoterní pravdy a základy, které je třeba jen vyhledat, abychom poznali, jak moudrá a tajuplná jsou propojení v duchovním životě lidstva.

Naším východiskem budiž otázka po křesťanské modlitbě. Všichni známe to, co se dnes nazývá křesťanskou modlitbou. Hovořili jsme o ní zde již častěji a mnohý z vás se asi tázal, jaký je poměr této křesťanské modlitby k duchovně-vědeckému světovému názoru. Prostřednictvím tohoto světového názoru se členové duchovně-vědeckého hnutí v předchozích letech dozvěděli o jiném způsobu povznesení člověka – lidské duše – k božsky duchovním světovým mocnostem. Dozvěděli se o meditaci*, o způsobu, kterým lze v sobě prožívat nějaký duchovní obsah, třeba něco, co nám odkázali velcí vůdčí duchové lidstva, anebo něco z duchovního obsahu velkých kultur. A pohroužení do takového obsahu člověku umožňuje, aby svou duší na chvíli splynul s božsky duchovními proudy ve světě.

Kdo medituje, byť i nejprostším způsobem, některou z meditačních vět, jež nám poskytl duchovní vůdcové lidstva (jak víte, nemůže to být jakýkoli myšlenkový obsah, nýbrž musí to být takový, který je dán mistry moudrosti a souznění pocitů), čili kdo si takto v duchu uvědomuje významný myšlenkový obsah některé z těchto vět a v meditaci jej oživuje ve svém srdci, ten prožívá splynutí s vyšší duchovností. Proudí jím vyšší síla. On v ní žije. Nejdříve si získá sílu k tomu, aby stupňoval, zvyšoval a oživoval své obyčejné duchovní síly, a je-li jeho trpělivost a vytrvalost dostatečná a nechá-li do sebe tyto vlivy proudit až k intelektuálnímu a mravnímu posílení, tehdy dojde i k okamžiku, kdy obsah meditace v něm probudí hlubší síly, dřímající v každé lidské duši. Od prostého mravního posílení a povzbuzení až k nejvyšším oblastem jasnovidnosti existují nejrůznější stupně, kterých lze dosáhnout meditováním. A pro většinu lidí je pouze otázkou vytrvalosti, energie a trpělivosti, kdy dosáhnou vyšších stupňů jasnovidných schopností. Meditace se obvykle považuje spíše za východní způsob povznášení se k Bohu. Na Západě, zejména uprostřed křesťanské společnosti, známe místo ní modlitbu. Je to tedy modlitba, kterou se křesťan povznáší ke svému Bohu, kterou se snaží získat si svým způsobem přístup do vyšších světů.

Je však třeba si především uvědomit, že to, co se dnes často pokládá za modlitbu, by nikterak neplatilo za modlitbu ve smyslu původního křesťanství, natož pak ve smyslu zakladatele křesťanského náboženství, Krista Ježíše samého. Ve skutečně křesťanském smyslu není nikdy modlitbou, vyprošuje-li si jednotlivý člověk od svého Boha něco, čím by uspokojil svá osobní a sobecká přání. Vyprošuje-li si někdo vyplnění osobních přání, dospěje lehce k tomu, že docela zapomene na všeobecnost a obsažnost toho, čeho chce modlitbou dosáhnout. Předpokládá, že Bůh zvláště uspokojí právě jeho přání. Rolník, který pěstuje tu či onu plodinu, snad

potřebuje déšť, a druhý vedle něho zase slunce. První se modlí za déšť, druhý za slunečno. Jak se tu má božský světový řád a péče zachovat? A jakpak se má teprve zachovat, když stojí proti sobě dvě vojska a každé z nich prosí, aby se mu dostalo vítězství pro sebe, každé pokládá vlastní vítězství za jediné spravedlivé? Tu hned nahlédneme, jak málo všeobecnosti a obecné lidskosti má v sobě taková modlitba, která vychází z osobních přání a jak by nakonec její vyplnění Bohem mohlo vyhovět jen jedné straně prosících.

Pokud se lidé modlí tímto způsobem, zcela přehlížejí modlitbu, ve které Kristus Ježíš udal základní náladu, jež by měla v každé modlitbě převládat. Zapomínají na modlitbu, která zní: „Otče, dej, ať mne mine tento kalich, avšak ne má, ale Tvá vůle se staň.“^{*} Toto je základní nálada křesťanské modlitby. Necht' prosí člověk o cokoliv, v jeho duši má tato nálada žít jako jasný, průvodní tón, chce-li se modlit křesťansky. Pak se stávají slova modlitby pro člověka jen prostředkem, kterým se povznáší do vyšších duchovních oblastí, aby mohl v sobě pociťovat Boha. Pak ale taková modlitba též způsobuje vyloučení všech sobeckých přání i sobeckých popudů vůle – ve smyslu slov: „Ne má, ale Tvá vůle se staň.“ A způsobí, že člověk splyne s božským světem a ponoří se do jeho hlubin. Dosáhne-li této duševní nálady jakožto opravdové nálady modlitby, pak se křesťanská modlitba – jen se spíše citovějším zabarvením – rovná meditaci. A křesťanská modlitba nebyla původně ničím jiným, než čím je meditace. V meditaci jen převládá myšlenkový ráz, a její cestou se člověk snaží myšlenkami velkých vůdců lidstva dosáhnout souladu s božskými proudy, které procházejí světem. Modlitba k tomu vede způsobem více citovým.

Je tedy patrné, že člověk modlitbou i meditací hledá to, co můžeme nazvat sjednocením duše s božskými proudy ve světě. Nejvyšším stupněm toho je takzvané „unio mystica“, mystické sjednocení s božstvem. Počátek k tomu však tkví v modlitbě, tkví i v meditaci. Nikdy by se člověk nedokázal sjednotit se svým bohem, nikdy by nevešel do styku s vyššími duchovními bytostmi, kdyby sám nebyl výronem božsky duchovní bytosti.

Člověk, jak víme, je dvojitá podstata. Předně má ony čtyři články lidské bytosti,^{*} které jsme zde již několikrát uvedli: fyzické tělo, éterné neboli životní tělo, astrální tělo a já. Uvnitř svého já pak nese zárodky budoucích článků: manas, buddhi, átmán čili duchovní já^{**}, životní duch a duchovní člověk.

Chceme-li správně poznat spojení těchto dvou podstat, musíme se v duchupřenést do doby, kdy člověk teprve vznikl. Z dřívějších přednášek víte, že člověk dnes představuje souznění dvou bytostných složek: jednak tří zárodečný vyšších článků – manas, buddhi, átmán – a jednak čtyř nižších článků – fyzické tělo, éterné tělo, astrální tělo a já; a že se tento člověk vyvinul v pradávno minulosti, kterou nazýváme lemurskou epochou Země.^{*}

Vracíme-li se v myšlenkách nazpět přes naši dnešní epochu do epochy řecko-latinské, dále do epochy egyptsko-asyrsko-chaldejské až do epochy perské a indické, a postupujeme-li dál a dál, pak se blížíme oné velké atlantské potopě, o které se zachovaly náznaky v pověstech všech národů o potopě světa. Tak přicházíme k oněm svým předkům, kteří obývali zemi zvanou Atlantida, rozprostírající se tehdy mezi Evropou a Amerikou. A nakonec docházíme k předkům, kteří v pradávno žili na pevnině, Lemurii, rozložené tehdy mezi Austrálií a Indií. Teprve uprostřed této epochy se sloučila vyšší trojnost člověka (duchovní já, životní duch a duchovní člověk) se čtyřmi nižšími články lidské bytosti (tělo fyzické, éterné, astrální a já).

O tomto spojení si uděláme správný obraz, představíme-li si následující: tehdy v lemurské epoše ještě nežil na naší Zemi jako nejvyšší bytost fyzický člověk v našem dnešním smyslu, nýbrž existoval jen určitý druh nejvyšší zvířecí schránky dnešního člověka, bytost (nebo souhrn bytostí) pozůstávající ze čtyř nižších článků lidské přirozenosti. A to, co je vyšší podstata člověka, co je v něm věčné povahy a bude se rozvíjet skrze tři zárodečné články (manas, buddhi, átmán) do budoucna dál a dál, to do té doby spočívalo v lůně božství. Kdybyste si chtěli představit děj, který se tehdy odehrával, byť i poněkud prostým, ale obrazným způsobem, tedy si představte, že všichni lidé žijící dnes v lidstvu si do onoho okamžiku vytvořili takové tělo, které jim umožnilo přijmout do sebe lidskou duši, podobně jako do sebe houba vsává vodu.

Představte si nádobu s vodou. V této vodě nelze nijak rozlišit, kde jedna kapka hraničí s druhou. Ponoříte-li však nyní do vody určité množství malých houbiček – a každá houbička vsaje do sebe část vody. Co bylo předtím v nádobě jednotným celkem kapaliny, je potom rozděleno do mnoha jednotlivých houbiček. Tak tomu bylo tehdy s lidskými dušemi, chceme-li použít tohoto obyčejného přirovnání. Předtím spočívaly nesamostatně v lůně božského praducha, ještě bez individuality, potom však je lidská těla vsávala do sebe, čímž se individualizovaly jako voda v houbičkách. Podstata, kterou tehdy do sebe přijala jednotlivá těla (čtyři nižší články), se neustále vyvíjela až do naší doby a pokračuje v tomto neustálém vývoji i do budoucnosti. V takzvané duchovní neboli tajné vědě byla vždy nazývána „vyšší trojností“, a za obrazec člověka vzniklého uprostřed lemurské epochy byl zvolen (zejména ve škole pythagorejské) trojúhelník a čtverec, takže člověka, složeného ze zmíněných dvou podstat, lze znázornit následujícím schématem:

Otče náš, jenž jsi na nebesích
 Buď vůle Tvá
 jako v nebi, tak i na zemi

vůle – átmán

Přijď k nám
 království Tvé
*říše –
 buddhi*

Buď posvěceno
 jméno Tvé
*jméno –
 manas*

*já
 zlo
 Zbav nás
 zlého*

*astrální tělo
 pokušení
 Neuvod' nás
 v pokušení*

fyzické tělo

éterné tělo vina

Chléb náš vezdejší
dej nám dnes
odpouštíme

Odpusť nám naše viny,
jakož i my

naším viníkům

Jak si teď snadno můžete představit, je možné dívat se na vyšší, věčnou část člověka, procházející všemi inkarnacemi, z dvojího hlediska. Jednak se nám jeví jako prapůvodní základ lidstva, jednak také jako část božské bytosti, kterou božstvo tehdy ze sebe vydalo coby část či kapku svého vlastního obsahu a která od té doby žije uvnitř čtyřčlenné lidské schránky. Tak je to, co dnes v nás lidech přebývá, kapkou božstva, která se svou samostatností zindividualizovala. Můžete tedy pochopit, že se na tři vyšší články lidské bytosti – na to, co je v nich věčné – lze dívat nejen jako na tři nejvyšší principy lidské bytosti, nýbrž též jako na tři principy božstva samého. Ve skutečnosti nám tedy představují tři vyšší články lidské bytosti zároveň tři nižší články toho božstva, které je člověku nejbližší.

Uvádíme-li články člověka, začínáme fyzickým tělem, pokračujeme éterným a astrálním tělem a lidským já, a pak přicházíme k vyšším článkům – manas, buddhi, átmán; kdybychom však chtěli vyjmenovat principy těch božstev, která tehdy obdarovala lidstvo kapkou duše, musíme začít principem manas, pokračovat přes buddhi a átmán k těm principům, které jsou ještě nad átmán a o nichž si dnešní člověk nedovede udělat představu, dokud se nestane žákem zasvěcenců. Vidíme tedy, že se na tyto tři články člověka, které v sobě nese jako vlastní obsah, můžeme dívat zároveň jako na tři božské principy.

Snažme se je tedy nyní pochopit v jejich povaze nikoli jako lidské články, ale jako božské principy, a popíšme si jejich podstatu. Nejvyšší princip, který se v člověku projevuje jako átmán, který bude člověk plně vyvíjet teprve v posledním úseku své pozemské nebo, řekněme, své nynější planetární pouti, můžeme charakterizovat ve smyslu duchovní neboli tajné vědy tím, že jeho prapodstatu srovnáváme s něčím, co dnešní člověk zná jen v náznamech, s tím, co má v sobě člověk jako vůli. Něco z podstaty vůle, něco jako chtění je základní vlastnost tohoto nejvyššího božského principu v člověku. V budoucnosti, když člověk bude stoupat neustále výš, stane se právě vůle, která je dnes v jeho vnitřní bytosti vyvinuta nejméně, jeho nejznamenitějším principem.

Dnes je člověk především bytostí poznávající, a jeho vůle je vlastně ještě v nejrůznějších směrech omezená. Člověk dovede do určité míry pochopit svět kolem sebe v jeho všeobecnosti. Pomysleme si však, jak málo z toho, co chápe, dokáže svou vůlí i vykonat, jak málo má moci nad tím, co je s to poznat. Čeho se mu však ještě dnes nedostává, to mu přinese budoucnost. Jeho vůle bude mohutnět stále více, až dojde velkého cíle, který se nazývá v duchovní vědě velkou obětí. Ta spočívá v oné moci vůle, která uschopňuje chtějící bytost úplně se vzdát sama sebe, vzdát se nejen toho, čeho se člověk dovede vzdát svými slabými silami citění a vůle, nýbrž celého svého bytí a jako bytost jdoucí až do hmoty vydat sama sebe.

O této velké oběti, nejvyšším to výrazu vůle v božské podstatě, nabudeme pojmu, představíme-li si toto: Mysleme si, že stojíme před zrcadlem a ze zrcadla se na nás dívá náš obraz. Tento obraz je iluze, která je nám naprosto podobná. Dále si představme, že jsme zemřeli, protože jsme obětovali své vlastní bytí, své citění a myšlení, celou svou bytost, abychom tento svůj obraz oživilí a učinili tím, co jsme sami. Toto sebeobětování a vylití vlastního života do obrazu nazývala duchovní věda

všech dob emanací, výronem. Kdybychom něco takového dokázali, shledali bychom, že tu již nejsme, protože jsme ze sebe vydali vše na probuzení života a vědomí v obraze.

Dosáhla-li vůle takového stupně, že je s to vykonat, co se nazývá velkou obětí, pak stvoří, zbuduje vesmír, velký či malý, a tento vesmír bude obrazem, kterému se dostává úkolu z bytosti tvůrce samotného. – Tím jsme popsali, čím je tvůrčí vůle v božské bytosti.

To, co máme vylíčit jako druhý princip božstva (pokud se vtilo do člověka) je tímto přirovnáním také již dáno: je to obraz sám. Vmysleme se co nejživěji do božstva, které tvořící svět je středem vesmíru. Představujeme-li si zde v této místnosti bod a v ní samy sebe obklopeny namísto šesti stěnami dutou, uvnitř zrcadlící se koulí, potom vidíme sebe jako střed odrážející se na všech stranách. Zde pak máme obraz božstva jako ohnisko vůle, které se zrcadlí na všech stranách – a toto zrcadlení je obrazem božstva samého a zároveň vesmírem. Co je tedy vesmír? Není to nic jiného než zrcadlení bytosti božstva.

To však, že tento vesmír žije, má svůj původ v tom, že se božstvo vylévá, když přináší velkou oběť a tvoří svůj obraz ve vesmíru (*zrcadlí svůj vesmír*), jak jsme to právě pozorovali na příkladu oživení obrazu v zrcadle. Celý vesmír je oživen univerzální vůlí, která se projevuje v nekonečné rozmanitosti. Tento proces nekonečného rozrůžňování a rozmnožování, toto opakování božstva se vždy v tajné neboli duchovní vědě nazývá – oproti vůli – „říší“*. Vůle je tedy středem a zrcadlení vůle je říší, takže můžeme přirovnat vůli k duchovnímu člověku (átmán) a říší neboli zrcadlení vůle k životnímu duchu (buddhi).

Tato říše však je takové povahy, že vyjevuje božskou podstatu v bezmezném množství rozmanitostí. Jen se na ni podívejme v jejím rozsahu, pokud je naší říší, naší rozmanitostí, naším vesmírem. Podívejme se na její viditelnou část, jako jsou nerosty, rostliny, zvířata a lidé. V každé z těchto jednotlivých bytostí se tato říše zvláště projevuje a ještě dnes to tušíme ve výrazu jazyka, když označujeme tyto velké oblasti našeho vesmíru slovem „říše“, tedy říší nerostnou, rostlinnou a zvířecí. Pozorujeme-li však jednotlivosti, i ty všechny jsou božské povahy. Božská podstata se v nich všech zrcadlí právě tak, jako by se v duté kouli odrážel střed. Tak spatřuje ten, kdo pohlíží na svět ve smyslu duchovního bádání, v každém nerostu, v každé rostlině, v každém zvířeti a v každém člověku obraz boha, projev a otisk božství.

Božstvo se v říši vyjevuje v nekonečných rozmanitostech a v bez-mezném odstupňování bytostí, a člověk (dosáhl-li tak vysokého stupně, že v nich vidí výrony božství) rozlišuje ve smyslu tajné vědy jednotlivé bytosti tím, že jim dává „jméno“. Jméno je pak to, co si člověk tvoří jako pojem o jednotlivé bytosti. Jméno je to, čím se od sebe jednotlivé články této velké rozmanitosti rozeznávají. Jméno je třetí ze tří nejvyšších lidských principů, které jsou vylity z božství, a odpovídá manas neboli duchovnímu já. – Duchovní věda ukrytá ve všech náboženstvích tedy vyučovala lidi, prostým způsobem je učila: to, co se vylilo z božství a vstoupilo do vás, stalo se vaším věčným praobrazem.

Chcete-li se nalézt v tom, k čemu se máte nakonec povznést, shledáte, že je to ve své povaze podobné vůli.

Chcete-li se povznést k tomu, co nese tuto vůli (átmán), k životnímu duchu (buddhi) – pak v božství tento duch představuje říší.

A chcete-li se povznést k tomu, co poznáváte jako jména, pojmy a ideje věcí – pak v božství se to jeví jako jméno.

To, co jsme teď probrali, je dávnověká nauka, která praví, že ze jména, říše a vůle sestává ona část božství, která sestoupila do lidské přirozenosti jako její věčná

část. Tak jsme poznali to, co duchovní věda nazývá vyšší trojností člověka, jako část božství.

Abychom svou úvahu doplnili, povšimněme si ještě čtyř nižších článků pomíjivého člověka. O vyšších třech člancích víme, že na ně vlastně můžeme pohlížet ještě z jiného hlediska, totiž jako na články božství. Ve čtyřech nižších člancích lidské bytosti můžeme podobným způsobem spatřovat jak části pomíjivého světa tak i články člověka.

Všimněte si fyzického těla. Je složeno z týchž látek a z týchž sil jako zdánlivě neživý svět kolem nás. Toto fyzické tělo by nemělo trvání, kdyby do něho neproudila neustále hmota a síla okolního fyzického světa a nebudovala ho opět a opět znovu. Vlastně fyzické tělo je pro všechno, co se v něm nalézá, trvale průchozí stanicí. Neustále procházejí látky ven a dovnitř a v podstatě tvoří právě tak vnější vesmír, jak jsou dočasně v nás. Již častěji jsem se zde zmínil o tom, že se v průběhu sedmi let obnoví celé hmotné složení lidského těla. V žádném z vás nejsou dnes již látky, které v něm byly před deseti lety. Člověk neustále obnovuje látky svého fyzického těla. Co bylo v nás tehdy, je dnes zcela někde jinde, rozděleno venku v přírodě, a do nás vstoupily zase látky jiné. Život těla tedy způsobuje neustálé přicházení a odcházení látek.

Jako jsme se dívali na tři vyšší články lidské bytosti jako na části božství, tak můžeme pohlížet na čtyři články nižší lidské přirozenosti jako na části božské přírody.

Fyzické tělo můžeme pokládat za součást hmotné části naší planety; jeho hmota pochází z naší hmotné planety a opět se do ní vrací. Máme-li na zřeteli éterné tělo, musíme ho zároveň považovat za článek toho, co nás zde obklopuje, a taktéž je tomu s tělem astrálním.

Podívejme se nyní zároveň na životní neboli éterné tělo a na tělo astrální. Víme, že astrální tělo je nositelem všech pudů, žádostí a vášní žijících v člověku, že je nositelem všeho, co se vlní lidskou duší jako radost a utrpení, jako slast a bolest; tělo životní neboli éterné uchovává a vykazuje spíš stálé a trvalejší duševní vlastnosti a je jejich nositelem.

V té souvislosti jsem již víckrát přirovnal vývoj éterného a astrálního těla k pohybu hodinové a minutové ručičky. Upozornil jsem, že vzpomenete-li si na to, co jste věděli a prožili jako osmileté dítě, a pak na to, co víte nyní a co jste prožili až doteď, jistě spatříte velký rozdíl. Nesmírně mnoho jste se mezitím naučili a osvojili jste si mnoho představ; z toho, co jste tehdy konali, přecházelo před vaší duší mnoho zážitků radosti a utrpení; ba nejen přecházelo před duší, nýbrž jí procházelo. Ale srovnáváte-li to teď se svou povahou, se svým mravním založením a se svými trvalými sklony, jistě objevíte, že jste pravděpodobně v dnešní době stále ještě prchlivým člověkem, pokud jste jím byli jako osmileté dítě. Většina lidí si tak podržuje po celý život to, co se do nich uložilo jako základní rysy jejich bytosti. Již víckrát jsem zde zdůraznil, že se duchovní výchova nezakládá na teoretickém učení, nýbrž na tom, aby žák své snahy o vývoj soustřeďoval na jinak nehybné útvary éterného těla. Víc učiní žák duchovní vědy tím, přemění-li některou z těchto vlastností své povahy, některý ze svých základních sklonů duše a tím posune hodinovou ručičku svého vývoje kupředu o něco rychleji, než by se stalo jinak.

Všechno, co se takto pomalu vyvíjí – trvalé sklony, trvalé vlastnosti povahy, trvalé zvyky – je zakotveno v éterném neboli životním těle. Všechno, co se mění poměrně tak rychle jako, obrazně řečeno, poloha minutové ručičky, je zakotveno v astrálním těle.

Použijeme-li nyní to, co jsem řekl, na okolí člověka, na náš život ve vnějším světě, uvidíme, že souvisíme svými zvyky, svou povahou a trvalými sklony se svou dobou, svým národem, se svou rodinou. Právě ty vlastnosti, které člověk v sobě má jako trvalé, ustálené, nenajdeme pouze v něm, ale ve všech lidech, s kterými nějakým způsobem souvisí, tedy v jeho rodině, v jeho národě atd. Jednotlivé příslušníky národa lze poznat podle toho, že mají společné zvyky a povahové vlastnosti. Tento základní kmen zvyků a sklonů, který se musí změnit, má-li člověk projít vyšším duchovním vývojem, pak tvoří to, co představuje jeho vyšší bytost. O takovém člověku se proto říká, že „nemá domova“, protože musí přeměnit éterné tělo, které jej jinak spojuje s jeho národem.*

Pozorujeme-li tedy soužití se společenstvími, do kterých jsme se narodili, zdají se nám vlastnosti, jimiž příslušíme k určité rodině, k národu, a jimiž se cítíme spřízněni s příslušníky tohoto národa, také podobné vlastnostem společným naší době. Představte si jen, jak málo byste se vzájemně chápali, kdyby k vám dnes přistoupil příslušník starého řeckého národa. Jeho éterné tělo by se již příliš lišilo od éterného těla současného člověka. Právě společnými vlastnostmi, které sídlí v éterném těle, si lidé rozumějí. Avšak existují vlastnosti, jimiž se lidé odlišují od toho, co je všem společné, vlastnosti, jimiž jsou v rodině nebo v národě něčím zvláštním. A to, čím jsou přece jen jednotlivcem sami pro sebe a nejsou pouze Francouzem, Němcem, nebo pouhým příslušníkem rodiny, ale jsou zvláštním členem národa, rodiny atd., takovým členem, který odroste souhrnným znakům svého rodu – všechno to je zakotveno v astrálním těle. Nositelem těchto vlastností je tělo astrální. Astrální tělo tedy zachovává spíše individuální, osobité rysy člověka.

Dopouští-li se člověk chyb svým éterným neboli životním tělem, tu se prohřešuje spíše v okruhu svých bližních, zanedbává spíše sociální povinnosti, které působí od člověka k člověku a umožňují společenský život lidí. Ony hříchy však, které jsou spíše individuálního rázu, kterými člověk chybuje pouze jako jednotlivá osobnost, to jsou poklesky vyvolané vlastnostmi astrálního těla.

Poklesky proti společenství, to, co vyplývá z vadného éterného těla, označovala duchovní věda odedávna vždy slovem „vina“. Obyčejné slovo „dluh“ označuje něco podobného jako slovo „vina“, označuje to, co jsme „povinni dát“, co druhému mravně dlužíme. „Vina“ je tedy něco, co se zakládá na vadných vlastnostech éterného těla. Avšak to, co lpí jako vadné vlastnosti na těle astrálním, nazývá se „pokušením“. Pokušením se myslí to, čím jednotlivec uvaluje na sebe osobní hříchy. Nyní ještě zbývá pochybení lidského já, osobnosti samé. Pochybení já, to, čím může klesnout naše já samo o sobě, je naznačeno v mýtu o ráji; tehdy, když lidská duše sestoupila z lůna božství a poprvé vstoupila do pozemského těla, kdy tedy byla přijata hmotným tělem – jako kapka vody houbou – tehdy se stala vyšší duše člověka jástvím.

Tato vyšší duše, toto jáství se může dopustit chyb samo v sobě. Člověk může klesnout nejen pro vadné vlastnosti éterného nebo astrálního těla, ale existuje základní možnost hřešení, která nastala tím, že člověk vůbec dosáhl samostatnosti. Člověku bylo třeba projít sobectvím a egoismem, aby se postupně pozvedl vědomým způsobem ke svobodě a samostatnosti. Sestoupil jako duše, která byla částí božství a která nemohla upadnout do egoismu. Nikdy si některá část organismu nedomyšlí, že je něčím samostatným. Kdyby si to myslel např. prst naší ruky, odtrhl by se a uschl. Člověk má dospět ve svém vývoji k samostatnosti, která však dosáhne svého plného významu teprve tehdy, až se základní vlastností samostatnosti stane nezištnost. Tato samostatnost by nebyla mohla nikdy vzniknout, kdyby nebyla vyšla ze sobectví.

Sobectví vešlo do lidského těla a tím se stal člověk bytostí sobeckou a egoistickou. Vidíme, jak naše já poslouchá všechny pudy a touhy těla. Člověk ničí („užírání“) svého bližního, poddává se všem možným pudům a žádostem a je celý zapředen do své pozemské schrány tak, jako je kapka vody nasáta houbou.

Mýtus o ráji naznačuje, jak je člověk schopen hřešit již jen tím, že se stal bytostí s vlastním já, bytostí skutečně samostatnou. Zatímco dříve čerpal všechno ze všeobecného bytí jako kapka, která je ještě ve vodě a čerpá svou sílu ze společné vodní masy, tak má člověk nyní všechny popudy v sobě samém. V mýtu o ráji je to naznačeno kousnutím do jablka; a není bez důvodu, že v latině znamená slovo „malum“ jednak „zlo“ a zároveň „jablko“, neboť všechny skutečné významy slov, pokud náležejí duchovní vědě, mají hlubokou vnitřní souvislost. Slova „zlo“ se v duchovní vědě nikdy nepoužívá pro nic jiného než pro pochybení vycházející z já samého.

Zlo tedy znamená pochybení vycházející z já, vina je pochybení, jehož se dopouští éterné tělo v sociálním životě, v soužití s lidmi. Pokušení je to, co postihuje astrální tělo, pokud toto individuálně, osobně chybí.

Pochybení éterného je tedy vina.

Pochybení astrálního těla je pokušení.

Pochybení já je zlo.

Pozorujeme-li poměr čtyř nižších článků lidské přirozenosti k okolnímu světu, k planetárnímu tělu, které nás obklopuje, vidíme, že fyzické tělo přijímá neustále za potravu fyzickou hmotu a tím udržuje svou existenci. Dále vidíme, že život životního neboli éterného těla se v pomíjivosti uskutečňuje tím, že člověk udržuje společenství se svými bližními, do kterého vrostl. A vidíme, že se astrální tělo udržuje tím, že nepodléhá pokušení. A konečně pozorujeme, že já udržuje samo sebe a prochází správně svým vývojem tehdy, nepodléhá-li tomu, co se nazývá zlem.

Tedy si v myšlenkách celou tuto lidskou bytost, nižší čtvernost a vyšší trojnost, postavte před svou duši tak, abyste si mohli říci: v každém jednotlivém člověku žije kapka božské substance a člověk je ve svém vývoji na cestě k božství, k tomu, aby dal výraz své nejhlubší, nejnítěrnější podstatě. – Projeví-li jednou svou nejhlubší, nejnítěrnější podstatu, dokončí svůj postupný vývoj proměňující jeho vlastní bytost v to, co se v křesťanství nazývá „Otcem“. Co spočívá skrytě v lidské duši, vysoký cíl, který se vznáší před lidstvem, to je „Otec na nebesích“. Chce-li se člověk ve svém vývoji tomuto cíli blížit, potřebuje takovou sílu, jejíž pomocí bude svou vyšší trojnost a nižší čtvernost vést a vyvíjet tak vysoko, aby správně udržovaly fyzické tělo: Éterné neboli životní tělo má žít s člověkem tak, aby se vyrovnávalo, co v něm žije jako vina, astrální tělo nesmí utonout v pokušení a tělo jáství ve zlu. A třemi vyššími články, jménem, říší a vůlí, se má člověk povznést vzhůru k Otci na nebesích. Jméno má člověk pociťovat tak, aby ho posvěcoval. – Pohleď na věci kolem sebe! Ve své rozmanitosti jsou výrazem božství; vyslovíš-li jejich jméno, pojímáš je jako údy božského světového řádu. Nechť se ve tvém okolí nalézají cokoli, vše ti budiž svaté, a ve jménu, které věcem dáváš, spatřuj něco, co je činí údem božské všebytosti. To měj ve svaté úctě, vrůstvej do říše (*království*), která vznikla výronem božství, a vyvíjej se vzhůru k oné vůli, která bude jednou átmán (*duchovním člověkem*), ale současně také článkem božství samého.

Představme si nyní člověka, který se v meditaci zcela noří do smyslu tohoto vývoje, a který by chtěl tento smysl, těchto sedm stupňů vývoje shrnout v sedm proseb jedné modlitby. Jak to učiní?

Aby vyjádřil, čeho se má dosáhnout touto modlitbou – než vysloví oněch sedm proseb, řekne: „Otče náš, jenž jsi na nebesích.“ Tím poukazuje na nejhlubší duševní

základ lidské bytosti, na nejvnitřnější podstatu člověka, která – podle křesťanské esoteriky – náleží říši duchovní. První tři prosby se vztahují na tři vyšší články lidské bytosti, na božský obsah člověka: „Bud' posvěceno jméno Tvé. Příklad k nám království (říše) Tvé. Bud' vůle Tvá.“

Nyní přecházíme z duchovní říše k pozemské: „Bud' vůle Tvá jako na nebesích tak i na zemi.“ Čtyři poslední prosby se vztahují na čtyři nižší články lidské bytosti.

Jak se vyslovíme vzhledem k fyzickému tělu, aby se v planetárním životě udrželo? „Chléb náš vezdejší dej nám dnes.“

Jak se vyslovíme vzhledem k éternému neboli životnímu tělu? „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům.“ To znamená vyrovnání toho, co vzniká pochybením éterného čili životního těla.

Co řekneme vůči astrálnímu tělu? „Neuvoď nás v pokušení.“

A co řekneme vůči svému já? „Zbav nás zlého.“

Vidíte tak v těchto sedmi prosbách Otčenáše skutečný výraz toho, že povznášeli-li se lidská duše správným způsobem k božské vůli, vyprošuje si na ní takový vývoj pro jednotlivé části člověka, aby ten našel svou pravou životní cestu vesmírem a aby vyvíjel správně všechny články své bytosti. Otčenáš je tedy modlitbou, kterou se má člověk ve chvílích, kdy je mu toho třeba, povznést ke smyslu vývoje své sedmičlenné lidské bytosti. A jeho sedm proseb je výrazem duchovně-vědeckého pohledu na člověka i tehdy, žijí-li v nejprostším člověku, který jim ani nedovede porozumět.

Všechny meditační věty, které kdy existovaly ve velkých náboženských společenstvích, vznikly z duchovní vědy. Vezměte si všechny pravé modlitby a rozeberte je slovo za slovem! Nikdy neshledáte, že to jsou slova jen libovolně seřazená. Ne snad, že by se lidé dali vést temným pudem a seřadili krásná slova, nikoli, to velcí mudrcové vytěžili tyto modlitební věty z nauk oné moudrosti, kterou dnes nazýváme duchovní vědou. Není jediné skutečné modlitby, která by se nebyla zrodila z tohoto velkého vědění, a ve chvíli, kdy velký zasvěcenec a zakladatel křesťanství, Kristus Ježíš, učil tuto modlitbu, měl na mysli sedm článků lidské bytosti. Ve své modlitbě vyjádřil tuto sedmičlennou bytost člověka.

Tak jsou uspořádány všechny modlitby. Kdyby tomu tak nebylo, neměly by sílu působit po celá tisíciletí. Jedině modlitby uspořádané tímto způsobem mají i v prostoduchém člověku dostatečnou sílu, aby působily, aniž by člověk chápal význam slov.

Tuto skutečnost nám objasní srovnání toho, co žije v lidské duši, s tím, co se odehrává v přírodě. Pozorujme rostlinu: nadchne nás, aniž potřebujeme vědět něco o velkých všeobecných zákonech, které ji vytvořily. Rostlina je zde a můžeme se pohledem na ni povznést. Nemohla by však vzniknout, kdyby v ní nepůsobily věčné zákony. Prostá mysl jim nemusí rozumět. Má-li však rostlina vzniknout, musí vzejít z těchto zákonů. Má-li být modlitba účinná, nesmí být vymyšlena libovolně, nýbrž musí vzejít z věčných zákonů moudrosti, tak jako z nich vzešla rostlina. Žádná modlitba nemá skutečný význam pro chápajícího ani nechápajícího člověka, nevzešla-li z prvotní moudrosti.

Dnes nadešla doba, kdy lidé, kteří tak dlouho pozorovali rostlinu a jí se povznášeli, mohou být vedeni k pochopení moudrostiplného obsahu zákonů. Po dva tisíce let se křesťan modlil tak, jako se naivní člověk dívá na rostlinu. V budoucnosti však pravou sílu modlitby pozná pomocí hluboké odvěké moudrosti, z níž modlitba vytryskla. Všechny modlitby, a hlavně ústřední, základní modlitba křesťanského života, Otčenáš, jsou výrazem této prvotní moudrosti. A jako se světlo ve světě projevuje v sedmi barvách a základní tón v sedmi tónech, tak se tedy projevuje

v sedmi prosbách Otčenáše lidský život, který se sedmerým způsobem povznáší ke svému Bohu v sedmi různých citech povznesení, vztahujících se k sedmičlenné bytosti člověka.

Tak je Otčenáš, stojící před duší anthroposofa, výrazem sedmičlenného člověka.